

FINANSIRANJE VISOKOG OBRAZOVANJA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Konferencija:

Studentski život i finansiranje visokog obrazovanja

u Bosni i Hercegovini

Banja Luka, 19.05.2015.

Zlatan Buljko

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke

**Towards Sustainable & Equitable
Financing of *Higher Education*
in Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Serbia**

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

Projekat Tempus -FINHED

- Opći cilj projekta je doprinos osiguranju učinkovitijeg, djelotvornijeg i pravičnijeg finansiranja visokog obrazovanja u zemljama Zapadnog Balkana.
- Projekat doprinosi i ciljevima iz strateških dokumenata u Bosni i Hercegovini: Razvojna strategija BiH, Evropsko partnerstvo s BiH, Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini s planom implementiranja od 2008–2015. i Strateški pravci razvoja visokog obrazovanja u Federaciji BiH od 2012-2022.

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

- Nadležnosti Federacije Bosne i Hercegovine u obrazovanju određene su njenom odgovornošću za osiguranje prava na obrazovanje.
- Finansiranje visokog obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine spada u nadležnost kantonalnog nivoa vlasti i ima karakteristike decentralizovanog i fragmentiranog modela.
- Federacija BiH dodjeljuje sredstva kantonima prema dogovorenoj formuli, ali formula za dodjelu kantonalnih prihoda ne sadrži odredbu za finansiranje visokog obrazovanja, a i sam teret finansiranja visokoškolskih ustanova podijeljen je nejednako po kantonima.

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

- Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke vrši upravne, stručne i druge poslove, te sarađuje i koordinira aktivnosti sa kantonima prema zakonskim odgovornostima u oblasti obrazovanja.
- Ključne su uloga i funkcije ovog Ministarstva na planu dogovaranja i osiguranja efikasnog koordiniranja aktivnosti obrazovnog sektora u Federaciji BiH, te pružanja stručne i druge podrške kantonima za uspješnu implementaciju politika djelovanja dogovorenih na nivou Bosne i Hercegovine.

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

- Upitnik projekta Tempus – FINHED za COP i ministarstva - javne VŠU
- Strateški pravci razvoja VO u Federaciji BiH od 2012-2022. godine
- Projekt EU „Reforma finansiranja visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini”

Federacija BiH

Visoko obrazovanje –statistički podaci

Broj upisanih studenata od akademske 2006/2007. do 2012/2013. godine

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bachelor studenti (I ciklus)	N/a	N/a	N/a	N/a	60.536	58.977	56.283
Stari studijski program	65.438	68.604	68.317	71.610	7.612	4.193	3.233
Master studenti (II ciklus)		354	403	462	4.865	6.821	7.408
Integrirani I ili ciklus	0	0	0	0	1.473	4.405	5.117
Studenti doktorskih studija (III ciklus)		103	121	100	108	169	419
Ukupno	65.438	69.061	68.841	72.172	74.594	74.565	72.460

Izvor: Statistički bilteni "Visoko obrazovanje u Federaciji BiH" Federalnog zavoda za statistiku

Federacija BiH

Visoko obrazovanje –statistički podaci

Broj visokoškolskih ustanova (VŠU) po vrsti vlasništva

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Broj javnih univerziteta	6	6	6	6	6	6	6
Broj privatnih univerziteta	0	0	0	0	0	9	9
Broj javnih visokih škola	5	5	5	5	5	4	4
Broj privatnih visokih škola	2	10	11	14	16	5	5
Ukupan broj VŠU	13	21	22	25	27	24	24

Izvor: Statistički bilteni "Visoko obrazovanje u Federaciji BiH" Federalnog zavoda za statistiku

Federacija BiH

Visoko obrazovanje –statistički podaci

Diplomirani studenti na visokoškolskim ustanovama prema vrsti studijskog programa

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Stari studijski program	6.967	7.898	9.272	6.671	5.686	5.040	3.956
Bachelor (I ciklus)	0	0	0	3.303	5.071	4.945	6.544
Master (II ciklus)	0	0	0	122	535	1.157	1.595
Integrirani I i II ciklus	0	0	0	0	0	67	134
Magistri – stari studijski program	252	354	403	462	507	646	753
Treći ciklus	108	103	121	100	140	140	143
Ukupno	7.327	8.355	9.796	10.658	11.939	11.995	13.125

Izvor: Statistički bilteni “Visoko obrazovanje u Federaciji BiH” Federalnog zavoda za statistiku

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

Ulaganja u visoko obrazovanje (i istraživanje) iz javnih izvora

Godina	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Finansiranje iz javnih izvora - državni nivo</i>	-	4.000	5.252	37.000	34.340	-	-
<i>Finansiranje istraživanja iz javnih izvora (odvojeno od finansiranja VO) (FMON i Kanton Sarajevo)</i>	1,337.000	3.394.397	4.222.067	5.696.143	7.269.756	6.880.146	3.478.160
<i>Entitetski nivo (FMON)</i>	-	-	998.806	365.639	801.382	505.010	387.216
<i>Kantonalni nivo</i>	73.515.037	87.308.819	109.919.942	108.378.581	113.218.618	112.902.815	109.863.292
<i>Grad/općina</i>	-	150.500	67.000	950	20.000	41.500	9.500
<i>U k u p n o:</i>	74.852.037	90.857.716	115.213.067	114.478.313	121.344.096	120.329.471	113.738.168
<i>% BDP-a</i>	0,62	0,64	0,81	0,74	0,76	0,73	0,68

Izvor: Javne VŠU za Upitnik projekta Tempus – FINHED, izvršenje budžeta Kantona Sarajevo i finansijska baza podataka Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke (FMON)

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

Vrste troškova VŠU koje pokriva finansiranje visokog obrazovanja iz javnih izvora:

- Plaće akademskog osoblja (UNBI, UNMO, UNZE, SVEMO, UNTZ)
- Plaće administrativnog i pomoćnog osoblja (UNBI, UNMO, UNZE, SVEMO, UNTZ)
- Održavanje (UNBI, UNZE, SVEMO)
- Materijalni troškovi (UNBI, UNZE)
- Oprema, djelomično (UNZE, SVEMO)
- Štampanje i izdavaštvo (SVEMO)
- Materijalni troškovi + smještaj i ishrana studenata (UNTZ)

Izvor: Javne VŠU za Upitnik projekta Tempus – FINHED

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

Vrste troškova VŠU koje pokriva finansiranje istraživanja iz javnih izvora:

-Oprema (UNZE, UNBI)

-Štampanje i izdavaštvo, djelomično (UNZE, UNBI)

-SVEMO: u strukturi troškova VŠU koje pokriva finansiranje VO iz javnih izvora

-UNMO, UNTZ: nije naznačeno

Izvor: Javne VŠU za Upitnik projekta Tempus – FINHED

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

Mehanizam za utvrđivanje iznosa finansiranja VŠU iz javnih izvora

- Pregovarački i historijski (UNBI)
- Historijski - grant (UNMO –nije budžetski korisnik)
- Paušalno (lump-sum) prema raspoloživosti prihoda Kantona i na bazi prethodne godine - historijski (UNZE)
- Grant (SVEMO – nije budžetski korisnik)
- Historijski (UNTZ)

Izvor: Javne VŠU za Upitnik projekta Tempus – FINHED

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

Kriteriji za utvrđivanje iznosa finansiranja VŠU iz javnih izvora:

Odgovor UNBI:

1. Osnovu za budžetsko finansiranje predstavlja: ukupan broj upisanih studenata na UNBI, potreban broj nastavnog i nenastavnog osoblja prema Standardima VO, normativima USK, kapitalnim ulaganjima i troškovima u skladu s vizijom razvoja Univerziteta, te drugim budžetskim pozicijama koje predloži UNBI, a prihvati Vlada USK
2. Univerzitet podnosi godišnji prijedlog budžeta (odnosno Zahtjev za obezbjeđenje sredstava), zasnovan na utvrđenim kriterijima i treba biti u korelaciji s godišnjim finansijskim planom UNBI
3. Proces pripreme svakog godišnjeg budžeta počinje planiranjem trogodišnjeg plana budžeta (procjena) i preliminarnom projekcijom budžeta za sljedeće 2 godine
4. Programskim budžetiranjem dodjeljuju se sredstva u skladu s učinkom ili rezultatima institucije.
5. “Pristup u 10 koraka” – proces srednjoročnog planiranja i izrade budžeta s jasnim logičkim rokovima usklađenim na svim nivoima vlasti u BiH

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

Kriteriji za utvrđivanje iznosa finansiranja VŠU iz javnih izvora:

Odgovor UNZE:

-Kriteriji ne postoje, finansiranje se vrši paušalno od strane kantona, ovisno o raspoloživosti sredstava kantona, uglavnom na bazi troškova iz prethodne godine, bez obzira na iskazane potrebe UNZE

Odgovor SVEMO:

-Nije budžetski korisnik i vode se kao institucija koja je na grantu

Odgovor UNMO:

- Nije budžetski korisnik, institucija na grantu, nema formule

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

Način korištenja/trošenja odobrenih sredstava:

UNBI,

UNZE,

UNTZ – detaljan budžet linijskih stavki u okviru TS – trošenje odobrenih sredstava u skladu sa Zakonom o izvršenju budžeta po namjeni i u okviru odobrenih pozicija Budžeta

SVEMO, UNMO: cjelovito finansiranje (lump-sum) i VŠU može samostalno određivati raspodjelu

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

Finansijsko izvještavanje VŠU

UNBI, UNZE, UNTZ: za cjelokupan budžet (uključujući javna i vlastita sredstva/prihode) – izvještaj UO, nakon usvajanja dostavlja se Vladi putem resornog ministarstva – propisano zakonom i Statutom VŠU

SVEMO: za cjelokupan budžet (uključujući javna i vlastita sredstva/prihode) - rektor podnosi Izvješće UV Sveučilišta

UNMO: za cjelokupan budžet (uključujući javna i vlastita sredstva/prihode) - Vladi HNK, AFIP

Vanjska revizija: UNTZ, UNZE, UNBI – da
SVEMO, UNMO - ne

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja - podrška studentima

Podrška studentima i mobilnosti studenata iz javnih izvora

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Grantovi i stipendije (kantonalna ministarstva)	281.275	341.889	585.084	511.404	508.536	409.559	482.673
Grantovi i stipendije (ostala ministarstva)	350.000	400.000	510.000	630.000	659.000	681.000	781.564
Grantovi, stipendije za studente s posebnim potrebama, Rome ,nadarene studente, stud. udruženja (FMON)	132.500	980.771	1.046.745	182.474	395.828	138.414	193.220
Studentski zajmovi (Fond)	-	500.000	500.000	281.999	500.000	490.000	441.000
Subvencije za smještaj studenata	60.280	113.300	119.777	152.857	257.354	297.895	251.686
Subvencije za studentske restorane	175.300	274.378	498.855	582.744	606.922	593.741	579.591
Subvencije za smještaj studenata i ishranu studenata (FMON)	616.415	468.180	666.612	737.289	775.279	824.323	797.958
Ostala podrška	58.000	49.700	60.024	89.150	79.620	10.000	14.000
Podrška za mobilnost studenata (FMON)	-	-	-	-	50.000	50.000	50.000
Ukupno	1.673.770	3.128.218	3.987.097	3.167.917	3.832.539	3.494.932	3.591.692

Izvor: Javne VŠU za Upitnik projekta Tempus – FINHED i finansijska baza podataka Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke (FMON)

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja - podrška studentima

Podrška studentima :

Grantovi, stipendije (općine/gradovi, kantonalna ministarstva obrazovanja, NVO, udruženja), Fond za studentske zajmove, subvencije za smještaj i ishranu, podrška za mobilnost

UNBI, UNZE – nagrade studentima za postignuti uspjeh od strane dekana i rektora

UNMO - indirektna podrška za smještaj i ishranu studenata, poreske olakšice

Federacija BiH

Strateški pravci razvoja VO u Federaciji BiH od 2012-2022.

Finansiranje visokoškolskih ustanova i naučnoistraživačkog rada

Predložene tri ključne mjere za poboljšanje finansiranja visokog obrazovanja u Federaciji BiH:

1. Izmijeniti sistem kantonalnog finansiranja visokog obrazovanja u Federaciji BiH kako bi se suzbila pogrešna raspodjela sredstava među kantonima, a istovremeno uzeo u razmatranje složeni institucionalni kontekst BiH.
2. Stvoriti kombinovani sistem finansiranja koji će uvažiti i finansiranje po studentu, čime finansiranje ne bi bilo zasnovano na ulaznim troškovima, već na osnovu broja studenata.
3. Uspostaviti bolji proces planiranja i raspodjele sredstava putem razvijanja Srednjoročnog okvira rashoda (SOR-a) za sektor visokog obrazovanja.

Federacija BiH

Strateški pravci razvoja VO u Federaciji BiH od 2012-2022.

- FMON se zalaže i za finansijsku autonomiju koja omogućava primanje i upravljanje sredstvima iz bilo kojeg zakonitog izvora.
- Autonomija univerziteta u raspolaganju dodijeljenim (budžetskim), zarađenim i/ili na drugi način ostvarenim prihodima zvanična je propagirana platforma Evropske asocijacije univerziteta (EUA), a također je kriterij, mjerilo i uslov u evropskim sistemima akreditacije visokoškolskih ustanova.
- Finansijska autonomija ujedno predstavlja veliku odgovornost visokoškolskih institucija za kvalitetno upravljanje i transparentnu upotrebu finansija.
- Promjena sistema tekućeg finansiranja visokog obrazovanja u Federaciji BiH ne rješava akutnu potrebu za investicijama u visoko obrazovanje.
- Zastarijevanje postojeće naučne i nastavne opreme, mala ulaganja na godišnjem nivou u obnavljanje i nabavke nove opreme, energetska neefikasnost, i drugi problemi vezani za nizak nivo investicija u sektor visokog obrazovanja su dominantni.

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

Glavni problemi finansiranja visokog obrazovanja u Federaciji BiH:

- kantonalno finansiranje koje ne uzima u razmatranje porijeklo studenata, u smislu da je najteži finansijski teret stavljen na kantone koji imaju univerzitete/studijske programe koje upisuje veći broj studenata (npr. Sarajevo) sa samo ograničenim doprinosima kantona bez univerziteta, iako studenti također dolaze iz tih kantona.
- raspodjela budžeta na bazi ulaznih troškova koji ne uzimaju u razmatranja bilo kakav princip optimalne raspodjele budžeta.
- budžet je, uglavnom, planiran na osnovu troškova plata i doprinosa zaposlenih koji predstavljaju skoro i 90 % ukupnih troškova.
- pristup potaknut na bazi ulaznih troškova ogromna je prepreka poboljšanju kvaliteta visokog obrazovanja s obzirom da nije zasnovan na **indikatorima uspjeha** ili **dostignućem unaprijed dogovorenih ciljeva**.
- trezorski sistem, trenutno u primjeni na tri javna univerziteta (UNBI, UNZE, UNTZ), bez efikasnog upravljanja rashodima, također ne doprinosi mjerenju rezultata, isplativom postizanju ciljeva, ili bilo kakvim drugim indikatorima kvaliteta visokog obrazovanja i istraživačkog rada na univerzitetskim institucijama.

Federacija BiH

Finansiranje visokog obrazovanja

- Niska unutrašnja efikasnost bez uzimanja u razmatranje efikasnosti visokoškolskih ustanova, vodeći se činjenicom da se 43% budžeta troši na studente koji odustanu od studiranja i nikada ne završe školovanje (oko 50% studenata).
- Godišnja stopa studenata koji odustanu od studiranja i onih koji ponavljaju studije je znatna (13%, odnosno 24%).
- U proteklom periodu, za studente koji završe studij, u prosjeku je bilo potrebno 7 godina da se završi četverogodišnji program.
- Stopa odustajanja od studija je izuzetno visoka jer ne postoje finansijski poticaji da bi univerziteti stimulirali uspjehe studenata i efikasnije upravljali nastavnim procesom.

Projekt EU „Reforma finansiranja visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini“ – predloženi model finansiranja

Prijedlog modela principa finansiranja visokog obrazovanja

Model finansiranja univerziteta bazira se na:

prosječnom trošku po studentu koji studira na određenom studijskom programu u okviru određenog studijskog ciklusa.

Djelatnost visokog obrazovanja usmjerena je na studenta i glavni rezultat aktivnosti visokoškolskih ustanova je uspješno završeni student.

Model i troškovi kao njegova osnova u direktnoj su vezi sa osiguranjem javnih finansija za one troškove koji **proizvode kvalitetan rezultat.**

Predstavlja samo princip, ne i fiksni iznos, a stvarni udio u ovim troškovima koji se osigurava iz javnih sredstava određen je **obrazovnom i razvojnom politikom nadležnih vlasti i odražava se kroz njihove budžetske prioritete.**

Projekt EU „Reforma finansiranja visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini“ –predloženi model finansiranja

- **Univerziteti:** zahtjev za budžetskim sredstvima pripremaju prema smjernicama ministarstava finansija, ali i prema troškovima studijskih programa koje realiziraju, te izrađuju i nadležnim vlastima prezentiraju svoje planove upisa i finansijske zahtjeve;
- ♦ **Obrazovne vlasti:** imaju instrument za planiranje, kreiranje i praćenje realizacije upisne politike i povezivanje njenih ciljeva sa planiranim rezultatima i utvrđenim strategijama, te na toj bazi definiraju njihove kriterije za finansiranje;
- ♦ **Ministarstva finansija:** mogu o finansijskim planovima i programima javnih univerziteta pregovarati i odlučivati na bazi osnovanih i argumentovanih projekcija prihoda i rashoda.

HVALA NA PAŽNJI!

Towards Sustainable & Equitable
Financing of *Higher Education*
in Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Serbia